

Posudek

oponenta na diplomovou práci

Jméno a příjmení studentky: Margareta Zábranská

Obor: Indologie se specializací hindština – religionistika

Téma práce: *Kastovní systém na indickém venkově v 50. letech 20. století*, FF UK v Praze, 2006, 50 s. + 4 přílohy (4 s.)

Vedoucí práce: Radek Chlup Ph.D.

Oponent: Jiří Holba Ph.D.

Margareta Zábranská napsala velmi zajímavou práci o kastovním systému v Indii. Vycházela přitom ze dvou antropologických výzkumů (K. Gough a A. Mayer) ve dvou indických vesnicích v 50. letech minulého století. Práce měla podle autorky dva cíle: (1) vypracovat podrobnější popis kastovního systému, aby mohl být postižen jako celek; (2) odhalit vnitřní principy a hierarchickou strukturu kastovního systému pomocí strukturalistického pohledu L. Dumonta a interpretace náboženských fenoménů Maurice Blocha, význačného, marxisticky orientovaného, francouzského antropologa.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části: (a) Popis kastovního systému (dominatní kasta, sňatky, partnerské vztahy, zaměstnání, jídlo, rituální čistota, uspořádání kast atd.) na základě výše citovaných terénních výzkumů (cíl 1); (b) interpretace kastovního systému (cíl 2).

Celou práci jsem si přečetl s velkým zájmem, a i když se v žádném případě nepovažuji za znalce uvedené problematiky, mimochodem mimořádně obtížné, pokusím se o stručné hodnocení. Popis kastovního systému (s. 1–22) je podán velmi výstižně a přehledně, k čemuž přispělo i zařazení obrázků. K obsahu této části nemám větší připomínky a domnívám se, že se zde autorce podařilo splnit vytčený cíl. Upozorním pouze na čtyři hrubky ve větách “Pokud by se tyto kasty chovali jako příslušníci spojených kast, mohli by přijímat... (s. 10); “Ty tak svým chováním napodobily zvyky vyšších kast a tím svou pozici posílili” (s. 18); “část území tvořili knížecí státy...” (s. 20).

Ve druhé části, zabývající se smyslem kastovního systému, autorka správně upozorňuje na nevhodné směšování termínů kasta (*džáti*) a varna (dosl. “barva”) (s. 23–24). Přesný historický vztah mezi varnou a kastou je nejasný, indické filosofické texty mezi těmito termíny nedělají konsistentní rozdíl a např. V *Dharmašástrách* se termín *játi* užívá ve smyslu varna (Halbfass). V oddílu 3.2 autorka poměrně obsírně pojednává o Dumontově interpretaci kastovního systému a podrobuje ji určité kritice (s. 25–31) (jako už mnoho autorů před ní), byť ji naprosto správně úplně neodmítá a ve své práci ji často používá.

V oddílu 3.7 druhé části zkoumá autorka vztah bráhmana a kšatriji. Uvádí, že jednou z příčin její práce byl údiv nad tím, že “bráhman je automaticky dáván na první místo ve společnosti, i když je ve skutečnosti zoufale bezmocný a omezený” (s. 41). Přiznám se, že toto tvrzení o zoufalé bezmocnosti bráhmanů v Indii příliš nechápu. Blochův názor o koexistenci politicko-ekonomického a ideologického systému jako základů hierarchizované společnosti (s. 43) Zábranskou neuspokojil a považuje jej za jednostranný (podle mě správně).

Autorka se dále pokouší zodpovědět důležitou otázku, zda je indický kastovní systém náboženským fenoménem. Zabývá se hledáním příčin kastovního rozlišení na základě Blochovy knihy *Prey into Hunter*, která pojednává o "dvou pohybech moci", duchovní, kterou zastupují bráhmani, a světské, zastupované kšatriji. Tyto dva pohyby moci se podle Blocha doplňují. Přiznám se, že i když jsem s Blochovou interpretací při prvním čtení často velmi nesouhlasil, po druhém čtení jsem ji shledal jako velmi zajímavou, promyšlenou jako a jednu z možných interpretací. Trochu jsem u autorky postrádal kritickou reflexi této Blochovy interpretace. Domnívám se, že určité aspekty Blochova výkladu se této kritice přímo nabízejí. Přiznám se, že na stranách 47 a 49 jsem občas nevěděl, co je Blochův výklad a co se domnívá autorka. Možná jsem dobře nepochopil kontext, ale co by asi indiští buddhisté nebo materialisté řekli na názor, že člověk se "musí vyrovnávat s tím, že i on v sobě nese část něčeho transcendentního, jakousi 'duší', oživující princip" (to je názor M. Blocha, nebo autorky?) (s. 49). Předpokládám, že slovo "osučasnoti" znamená současnosti (s. 50). :-). Na straně 31 není věta ukončena tečkou a obsahuje navíc slova "a že toto", kterými začíná rovněž další strana.

Zařazení vyobrazení, nákrešů a příloh pokládám za výborný doplněk celé práce, ale v jejich Seznamu postrádám uvedení strany, na kterých se příslušný obrázek či nákres nachází. Stejně tak bych velmi uvítal číslování stran v Obsahu, neboť takový Obsah je poněkud bezobsažný.

Celkově autorka prokázala výbornou znalost problematiky a zhostila se velmi dobře obtížného úkolu, který si předsevzala. Téma si velmi dobře promyslela a dokázala ho kvalitně a velmi důkladně zpracovat. Práce je napsána velmi hezkou a kultivovanou češtinou. O to více ale mrzí výše zmíněné hrubky! Práce s literaturou (množství, vhodnost, aktuálnost atd.) je na výborné úrovni. Práci považuji celkově za velmi zdařilou a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 21. 9. 2006

PhDr. Jiří Holba Ph.D.

